

HAL
open science

:

Rakshit Madan Bagde

► **To cite this version:**

Rakshit Madan Bagde. : . TUMBE GROUP OF INTERNATIONAL JOURNALS,
2022. hprints-03917228

HAL Id: hprints-03917228

<https://hal-hprints.archives-ouvertes.fr/hprints-03917228v1>

Submitted on 1 Jan 2023

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Goods and Services Tax : General Indian.

Dr. Rakshit Madan Bagde¹

¹Assistant Professor,
Late. Mansaramji Padole Arts College, Ganeshpur, Bhandara
ORCID iD - 0000-0002-7507-0244
rakshitbagde@gmail.com

Abstract

France would have been the first country to introduce Goods and Services Tax or GST. Currently, around 160 countries have imposed GST/VAT in some form or the other. In some countries what is synonymous with GST. However, conceptually, it is a destination-based tax levied on the use of goods and services. GST is a tax which has replaced many indirect taxes in India. Goods and Services Tax was implemented in India from 1st July 2017. Here in India, maximum population is of middle class and lower middle class where people are either in service class or they depend on agriculture for their living. In any case, what is the result of GST on common man or middle class family is the most important question.

For common people, the true result of any economy is on the prices of their essential commodities. The economy would have been better for a large number of people if the prices of daily used goods and services had decreased, otherwise the rate of inflation would have been higher and the people would have been dissatisfied due to the changes in the government. For any government policy, it is important that there should be a solution among the people, because without the solution, the policy will not be as successful as the government plans.

Keywords- Goods and Services Tax, Indian Economy, General Indian

वस्तु आणि सेवा कर : सामान्य भारतीय

प्रा. डॉ. रक्षित मदन बागडे

सहाय्यक प्राध्यापक,
स्व. मन्सारामजी पडोळे कला महाविद्यालय, गणेशपूर भंडारा
ORCID iD - 0000-0002-7507-0244
Web of Science ResearcherID - AAF-2760-2020
SSRN - Author ID- 4770534
Vidwan-ID : 221858
rakshitbagde@gmail.com

प्रस्तावना -

वस्तू आणि सेवा कर किंवा जीएसटी सुरू करणारा फ्रान्स हा सर्वात पहिला देश होता. सध्या, जवळपास 160 देशांनी कोणत्या ना कोणत्या स्वरूपात GST/VAT लादला आहे. काही देशांमध्ये जीएसटीचा पर्याय म्हणून व्हॅट आहे. तरीही, संकल्पनेनुसार, तो वस्तू आणि सेवांच्या वापरावर लादलेला गंतव्य-आधारित कर आहे. GST हा एक कर आहे ज्याने भारतातील अनेक अप्रत्यक्ष करांची जागा घेतली. वस्तू आणि सेवा कर 1 जुलै 2017 पासून भारतात लागू करण्यात आला. येथे भारतात, जास्तीत जास्त लोकसंख्या मध्यमवर्गीय आणि निम्न मध्यमवर्गीय आहे जिथे लोक एकतर सेवा वर्गातील आहेत किंवा ते त्यांच्या जीवनासाठी शेतीवर अवलंबून आहेत. या परिस्थितीत, जीएसटीचा सामान्य माणसावर किंवा मध्यमवर्गीय कुटुंबावर काय परिणाम होतो हा सर्वात महत्त्वाचा प्रश्न आहे.

सामान्य लोकांसाठी, कोणत्याही अर्थव्यवस्थेचा खरा परिणाम त्यांच्या जीवनावश्यक वस्तूंच्या किंमतींवर होतो. दैनंदिन वापरल्या जाणाऱ्या वस्तू आणि सेवांच्या किंमती कमी झाल्या की मोठ्या प्रमाणावर जनतेसाठी अर्थव्यवस्था चांगली असते अन्यथा महागाईचा दर जास्त असेल तर सरकारच्या बदलांमुळे जनता असमाधानी होते. कोणत्याही सरकारी धोरणासाठी, हे महत्त्वाचे आहे की जनतेमध्ये समाधान असणे आवश्यक आहे कारण समाधानाशिवाय धोरण ज्या प्रकारे सरकारने योजले होते त्याच प्रकारे यशस्वी होणार नाही.

कि शब्द - वस्तू आणि सेवा कर, भारतीय अर्थव्यवस्था, सामान्य भारतीय

संशोधन साहित्याचा आढावा -

1) Deepali Ashok Pagare, Dr. Dileep Borade, हे आपल्या A Study of Impact of Goods and Services Tax (GST) On Common Man Budget in Aurangabad District, Maharashtra या आपल्या संशोधन लेखात मत मांडतात की, बदल कधीच सोपा नसतो पण बदल हा निसर्गाचा नियम आहे. जीएसटी लागू करण्याच्या सरकारच्या योजनेमुळे समाजात विविध प्रतिक्रिया, तर्क आणि मत आहेत. भारतापूर्वी जीएसटी लागू केलेल्या इतर देशांना संक्रमण काळात महागाई आणि किंमती वाढीचा सामना करावा लागला आहे. भारतात बहुसंख्य लोकांना GST बदल माहिती नाही. करप्रणालीत कार्यपद्धती असावी आणि सोपी तरतूद असावी. सामान्य माणसाला जीएसटीच्या फायद्यांबाबत माहिती नाही, त्यामुळे जीएसटीची प्रभावी अंमलबजावणी सुनिश्चित करण्यासाठी सरकारने योग्य मार्गदर्शक तत्त्वे काढली पाहिजेत. जीएसटीच्या दरात स्थिरता असावी. प्रत्येक व्यवसायावर केंद्र आणि राज्य सरकारचे दुहेरी नियंत्रण असेल. त्यामुळे अनुपालन खर्च वाढेल.

2) Amar Ranjan Dey (2020), "GST: It's Impact on Common Man in India", या आपल्या संशोधन लेखात मत मांडतात की, वस्तू आणि सेवा कर (GST) ची अंमलबजावणी ही सरकारने अंतर्भूत केलेली दीर्घकालीन धोरणात्मक योजना आहे. सर्व राज्यांमध्ये वेगवेगळे GST दर लागू करणे देखील GST चा सामान्य माणसावर होणारा परिणाम ठरवण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावते. करप्रणालीबाबत सरकारचे सुयोग्य धोरण देशात गुणात्मक बदल घडवून आणू शकते. जीएसटी ही सर्वात मोठी कर सुधारणा असेल जी एकाच ब्लॉक कर प्रणालीमध्ये अनेक कर समाविष्ट करेल. हे उत्पादन-आधारित

प्रणालींच्या जागी उपभोग-आधारित प्रणाली लागू करण्यासाठी डिझाइन केलेले आहे. या नवीन कर प्रणालीकडून अर्थव्यवस्थेच्या कल्याणासाठी अनेक अपेक्षा आहेत.

GST किंवा वस्तू आणि सेवा कर म्हणजे काय?

जीएसटी किंवा वस्तू आणि सेवा कर हा अप्रत्यक्ष कर आहे जो वस्तू आणि सेवा या दोन्हीवर समान दराने लागू होतो. याचा अर्थ वस्तू आणि सेवा एकसमान कर दराच्या अधीन असतील आणि दोघांनाही समान मानले जाईल. VAT, सेवा कर, CST, CAD इत्यादी सारख्या अनेक अप्रत्यक्ष करांच्या जागी, GST किंवा वस्तू आणि सेवा कर म्हणून ओळखल्या जाणार्या कराचा एकच प्रकार देशभर लागू केला जाईल. नवा कायदा, नवीन कर, जीएसटी सोबत नवीन आव्हाने आणली त्यामुळे त्यावर मात करण्यासाठी अतिरिक्त सावधगिरी बाळगणे आवश्यक आहे. जीएसटी बिलामध्ये वस्तू आणि सेवा कराचा समावेश आहे म्हणजेच भारतातील अप्रत्यक्ष कर आकारणीचा एकसमान आणि सोपा मार्ग प्रदान करणारी मोठी सुधारणा आहे. जीएसटीने व्हॅट (मूल्यवर्धित कर), सीएसटी (केंद्रीय विक्री कर), सेवा कर, सीएडी, एसएडी, अबकारी, प्रवेश कर, खरेदी कर इत्यादीसारख्या अनेक अप्रत्यक्ष करांची जागा घेतली. अप्रत्यक्ष करांचा एक समूह भारतामध्ये जीएसटी किंवा वस्तू आणि सेवा कर म्हणून ओळखल्या जाणार्या नवीन कराने बदलला गेला, ज्यामुळे अनेक करांचा समावेश असलेल्या पूर्वीच्या क्लिष्ट कर रचनेच्या तुलनेत खूप सरलीकृत कर व्यवस्था निर्माण झाली. जेव्हाही नवीन सुधारणा किंवा विधेयक आणले जाते किंवा नवीन कायदा लादला जातो तेव्हा त्याचा परिणाम सर्वसामान्यांवर नक्कीच होतो. कोणत्याही नवीन कराच्या अंमलबजावणीचा प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष फटका शेवटी सामान्य माणसालाच बसतो.

जेव्हा आपण 'सामान्य माणूस' म्हणतो तेव्हा आम्ही केवळ वस्तूंच्या अंतिम ग्राहकालाच नव्हे तर GST लागू झाल्यामुळे थेट प्रभावित झालेल्या सर्व लहान व्यापारी आणि सेवा पुरवठादारांचा संदर्भ घेतो.

GST स्लॅब दर-

- 1) 0% वस्तू :- सामान्य लोक वापरत असलेले अन्नधान्य.
- 2) 5% :- अत्यावश्यक वस्तूंसह मोठ्या प्रमाणात वापराच्या वस्तूंचा कराचे प्रमाण कमी असेल.
- 3) 12% आणि 18% :- दोन मानक दर म्हणून अंतिम केले गेले आहेत.
- 4) 28% :- एअर कंडिशनर, वॉशिंग मशिन, रेफ्रिजरेटर, साबण आणि शैम्पू इत्यादी वस्तू, तंबाखू, तंबाखू उत्पादने, पान मसाला, एरेटेड ड्रिंक्स आणि लक्झरी कार यांसारख्या डिमेरिट वस्तूंचा सर्वाधिक दराने शुल्क आकारले जाईल.

GST चा सामान्य माणसावर सकारात्मक परिणाम -

- 1) जीएसटी ही एक एकीकृत कर प्रणाली म्हणून सुरू करण्यात आली आहे जी व्हॅट, सीएसटी, सेवा कर, सीएडी, एसएडी, एक्साईज इत्यादी अप्रत्यक्ष करांचे बंडल काढून टाकते.
- 2) जीएसटी किंवा वस्तू आणि सेवा कर करांचा कॅस्केडिंग प्रभाव काढून टाकतो म्हणजेच करावरील कर काढून टाकतो.

- 3) उत्पादन क्षेत्रावरील करांचा बोजा कमी झाल्यामुळे उत्पादन खर्च कमी होईल. त्यामुळे ग्राहकोपयोगी वस्तूच्या किमती खाली येण्याची शक्यता आहे.
- 4) किंमत कमी झाल्यामुळे कार, FMCG इत्यादी काही उत्पादने स्वस्त होतील.
- 5) यामुळे सामान्य माणसांवरील भार कमी होण्यास मदत होईल.
- 6) कमी किमतींमुळे वस्तूची मागणी/उपभोग वाढतो. मागणी वाढल्याने पुरवठा वाढेल. त्यामुळे शेवटी मालाच्या उत्पादनात वाढ होईल.
- 7) वाढलेल्या उत्पादनामुळे दीर्घकाळात रोजगाराच्या अधिक संधी निर्माण होतील. पण, प्रत्यक्षात ग्राहकांना स्वस्त वस्तू मिळाल्या तरच हे होऊ शकते.
- 8) काळ्या पैशाच्या प्रसाराला आळा बसेल. सामान्यतः व्यापारी आणि दुकानदारांनी अवलंबलेली 'कच्चा बिल' (इव्हॅलिड बिल) प्रणाली तपासली तरच हे घडू शकते.
- 9) एकत्रित कर प्रणालीमुळे भ्रष्टाचार कमी होईल.

सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे जीएसटीचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर दीर्घकाळ सकारात्मक परिणाम होण्याची तज्ज्ञांना आशा आहे. पण, जीएसटीचा प्रत्यक्ष लाभ अंतिम ग्राहकांपर्यंत पोहोचला तरच हे शक्य होईल. विक्रेत्याच्या नप्याचे मार्जिन सारखे इतरही अनेक घटक आहेत जे वस्तूची अंतिम किंमत ठरवतात. केवळ जीएसटी वस्तूची अंतिम किंमत ठरवत नाही. ग्राहकांच्या हिताचे रक्षण करण्यासाठी जीएसटी कायद्यात नफेखोरीविरोधी कलम घालण्यात आले आहे.

GST चा सामान्य माणसावर नकारात्मक परिणाम -

- 1) आदेशाचे पालन :- जीएसटी जमा करणे आणि रिटर्न वेळेवर फाईल करणे आवश्यक आहे.
- 2) जीएसटी रिटर्न भरणे वाटते तितके सोपे नाही. ते व्यवस्थापित करण्यासाठी तुम्हाला कर व्यावसायिक नियुक्त करणे आवश्यक आहे.
- 3) रिटर्न भरणे सोपे करण्यासाठी आणि ते सोपे ठेवण्यासाठी सरकार पावले उचलत आहे. परंतु, तरीही प्रत्यक्षात संपूर्ण प्रक्रिया सुरळीत होण्यासाठी वेळ लागेल.
- 4) पुरेसे कर्मचारी असलेले मोठे व्यवसाय संपूर्ण प्रक्रिया सहजपणे हाताळू शकतात. परंतु लहान व्यापारी/सेवा पुरवठादार किंवा व्यक्ती ज्यांनी नुकताच त्यांचा व्यवसाय किंवा सेवा सुरू केली आहे, त्यांना अधिक गुंतागुंतीचा सामना करावा लागेल.
- 5) सेवा कर दर 15% सेवांवर आकारला जातो. त्यामुळे, नजीकच्या भविष्यात उच्च दराने जीएसटी लागू केल्यास सेवांच्या किमती वाढतील. कमाल सेवांवर 18% GST आकारला जाईल आणि काही सेवांसाठी 28% पर्यंत पोहोचेल. दूरसंचार, बँकिंग, विमान सेवा इत्यादी सर्व सेवा अधिक महाग होतील.
- 6) सेवेची वाढलेली किंमत म्हणजे मासिक खर्चात भर पडते.
- 7) अतिरिक्त सेवा खर्च सहन करण्यासाठी बजेट पुन्हा शेड्यूल करावे लागेल.

- 8) व्यावसायिक आणि सेवा प्रदाते अजूनही नवीन कायद्यांबद्दल शिकत आहेत. यामुळे कर तज्ञ आणि व्यावसायिकांवरील अवलंबित्व वाढेल आणि व्यावसायिक खर्चात आणखी भर पडेल.
- 9) जीएसटीचे प्रत्यक्ष परिणाम ठराविक कालावधीनंतर अनुभवता येतात.
- 10) हा उपभोगावर आधारित कर आहे, त्यामुळे सेवांच्या बाबतीत ज्या ठिकाणी सेवा दिली जाते ते ठिकाण निश्चित करणे आवश्यक आहे.
- 11) उत्कृष्ट अनुपालन सुनिश्चित करण्यासाठी योग्य लेखांकन करणे आवश्यक आहे.
- 12) जर वास्तविक लाभ ग्राहकांना दिला गेला नाही आणि विक्रेत्याने नफा वाढवला तर वस्तूच्या किमती देखील वाढू शकतात.
- 13) सुरुवातीला महागाईत वाढ दिसू शकते, नंतर ती हळूहळू कमी होईल.
- 14) नफेखोरीच्या क्रियाकलापांवर कडक नियंत्रण ठेवावे लागेल, जेणेकरून अंतिम ग्राहक जीएसटीचा खरा लाभ घेऊ शकतील.

जीएसटीच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी मोठ्या संख्येने अधिका-यांना प्रशिक्षित केले गेले आहे आणि एक पद्धतशीर आयटी सॉफ्टवेअर विकसित केले गेले असले तरी, उत्पादक, घाऊक विक्रेते, किरकोळ विक्रेते किंवा अंतिम ग्राहकांसह लोकांना संपूर्ण प्रक्रिया समजून घेण्यासाठी थोडा वेळ लागेल. आजूबाजूच्या लोकांना शिक्षित करण्यासाठी सरकार, विविध संस्था आणि कंपन्यांद्वारे जीएसटी प्रशिक्षण आणि अभ्यासक्रम दिले जात आहेत. तथापि, वस्तू आणि सेवा कर हे सरकारने नियोजित केलेले दीर्घकालीन धोरण आहे. चांगल्या प्रकारे डिझाइन केलेले GST धोरण भारताच्या कर प्रणालीमध्ये गुणात्मक बदल घडवून आणू शकते. जेव्हा वेगवेगळ्या क्षेत्रांचा विचार केला जातो, तेव्हा काही क्षेत्रांमध्ये फायदा झाला असेल, काहींना तोटा झाला असेल. पण, शेवटी आपल्याला या नवीन कराची सवय करून घ्यावी लागेल. भारतावर आणि त्याच्या करप्रणालीवर मोठा परिणाम करणारी ऐतिहासिक सुधारणा याला म्हणता येईल. जीएसटी किंवा वस्तू आणि सेवा कराचा सकारात्मक प्रभाव पडेल आणि भारतीय अर्थव्यवस्थेला चालना मिळण्यास आणि सरलीकृत कर प्रणालीसह भारताला एकात्मिक राष्ट्रीय बाजारपेठेत रूपांतरित करण्यात मदत होईल.

जीएसटीची सर्वात मोठी समस्या म्हणजे जीएसटी दरांमध्ये वारंवार होणारे बदल. भारताच्या विद्यमान अर्थमंत्री श्रीमती निर्मला सीतारामन यांनीही ही टीका मान्य केली आहे. ती म्हणाली की, वारंवार होणाऱ्या बदलांमुळे एक उलटी शुल्क रचना निर्माण झाली आहे. जिथे कच्च्या मालाची किंमत वास्तविक उत्पादनापेक्षा अधिक महाग झाली आहे. वारंवार होणाऱ्या बदलांमुळे, व्यवसायांचा दावा आहे की एका आर्थिक वर्षात कर आकारणीसाठी किती पैसे ठेवावेत याचे नियोजन ते करू शकत नाहीत. या समस्येचा विचार करून, जीएसटी कौन्सिल कर दर बदलल्या जाणाऱ्या बैठकीला वर्षभरात घेण्याच्या तयारीत आहे. कर दर विचारात घेण्यासाठी दर 3 महिन्यांनी जीएसटी कौन्सिलची बैठक होत असे, परंतु आता हे वार्षिक प्रकरण बनले आहे. निर्मला सीतारामन यांनीही पुष्टी केली की सरकार जीएसटीला 3 स्लॅबमध्ये सुलभ करण्याचा प्रयत्न करत आहे.

मध्यमवर्गीय कुटुंबासाठी मुख्य समस्या म्हणजे रोटी, कपडा आणि मकान. सुरुवातीला, GST अंतर्गत चार स्लॅब दर संरचनेमुळे नवीन कर प्रणालीमुळे देश अडचणीत आहे. 8 जुलै 2022 पासून अनेक जीवनावश्यक वस्तू आणि सेवांच्या किमती वाढणार आहेत. वित्तमंत्री निर्मला सीतारामन यांच्या

अध्यक्षतेखाली झालेल्या 47 व्या GST बैठकीत निर्णय घेण्यात आला की 18 जुलै 2022 पासून काही घरगुती उत्पादने आणि सेवांवर GST दर वाढतील.

यात चीज, लस्सी, बटर मिल्क, पॅकेज केलेले दही, गव्हाचे पीठ, इतर धान्ये, मध, पापड, तृणधान्ये, मांस आणि मासे (फ्रीझिंग वगळता), मुडी आणि गूळ यासारख्या पूर्व-पॅकेज केलेल्या लेबलांसह कृषी मालाच्या किमती जुलैपासून वाढणार आहेत. सध्या ब्रँडेड आणि पॅकेज्ड खाद्यपदार्थांवर 5 टक्के जीएसटी आकारला जातो. पॅक नसलेली आणि लेबल नसलेली उत्पादने करमुक्त आहेत.

18 जुलै 2022 पासून पुढील वस्तूंवरील जीएसटी वाढणार आहे. ही संपूर्ण यादी खालील प्रमाणे आहे.

- ट्रेट्र पॅक दही, लस्सी आणि बटर मिल्कच्या किमती वाढतील कारण 18 जुलैपासून त्यावर 5% जीएसटी लावला जाईल, जो आधी लागू नव्हता.
- चेकबुक जारी करण्यासाठी बँक पूर्वी जो सेवा कर आकारत होती त्यावर आता 18% जीएसटी लागू होईल.
- रूग्णालयात 5,000 रुपयांपेक्षा जास्त किमतीच्या (आयसीयू नसलेल्या) खोल्या भाड्याने दिल्यास 5 टक्के जीएसटी आकारला जाईल.
- अँटलेस असलेल्या नकाशांवरही 12 टक्के दराने जीएसटी आकारला जाईल.
- दररोज 1,000 रुपयांपेक्षा कमी दर असलेल्या हॉटेल रूमवर 12 टक्के जीएसटी आकारला जाईल, जो पूर्वी आकारला गेला नव्हता.
- एलईडी दिव्यांना 18 टक्के जीएसटी लागू होईल, जो पूर्वी लागू नव्हता.
- ब्लेड, पेपर कटिंग कात्री, पेन्सिल, शार्पनर, चमचे, काटे, स्किमर आणि केक यावर पूर्वी 12 टक्के जीएसटी होता, जो आता 18 टक्क्यांपर्यंत वाढला आहे.
- वित्तीय सेवा आता महाग झाल्या आहेत कारण त्यांच्यावर 3% अतिरिक्त GST कर दर लागू झाला आहे.
- रेल्वे तिकिटांच्या किमतीत आणि वाहतुकीच्या किमतीत 0.5% वाढ झाली आहे.
- ओला आणि उबेर ई-कॉमर्स ऑपरेटरद्वारे ऑटो राइड्सच्या ऑनलाइन बुकिंगवर 5 टक्के GST आकारणी होणार आहे.
- परिधान आणि पादत्राणांवर 12 टक्के GST दर निश्चित केला आहे.
- दुकाने, कार्यालये आणि औद्योगिक हेतूंसारख्या व्यावसायिक वापरासाठी मालमत्ता भाड्याने दिल्यास त्यावर 18% जीएसटी लागू होईल.

- व्यापारी वर्गाबद्दल बोलत असताना, जीएसटीमधील कर दर 9% वरून 12% पर्यंत वाढविला गेला आहे, परिणामी व्यावसायिक-वर्ग कर प्रकरण महागले आहे.

- प्री-पेड आणि पोस्ट-पेड दोन्ही मोबाईल वापरकर्त्यांना कर दर 3% ने वाढल्यामुळे अधिक बिले भरावी लागतील.

वस्तू आणि सेवा करातून आतापर्यंत सरकारने मोठे उत्पन्न कमावलेले आहे. यात सण 2022 या वर्षाचा आढावा घेतला तर असे दिसून येते कि, जून महिन्यात 1.44 लाख कोटी रु., मे महिन्यात 1.40 लाख कोटी रु., एप्रिल महिन्यात 1.67 लाख कोटी रु., मार्च महिन्यात 1.42 लाख कोटी रु. आणि जुलै महिन्यात 1.49 लाख कोटी रुपये कमावलेले आहेत. जुलै महिन्यात राज्यवार आकडेवारी पाहिल्यास गुजरात 9,193 कोटी रु., उत्तर प्रदेश 7,074 कोटी रु., कर्नाटक 9,795 कोटी रु., तामिळनाडू 8,449 कोटी रु., तर सर्वात जास्त वाटा हा महाराष्ट्र राज्याचा आहे, तो 22,129 कोटी रु. आहे.

समारोप -

जीएसटीची सर्वात मोठी समस्या म्हणजे जीएसटी दरांमध्ये सरकार द्वारे वारंवार होणारे बदल होय. देशातील मध्यमवर्गीय कुटुंबासाठी मुख्य समस्या ही अन्न, वस्त्र, निवारा, आरोग्य आणि शिक्षण आहे. या मूलभूत गरजांचा विचार करून सरकारने यात सुलभता आणि सवलत दिली जाणे गरजेचे आहे. 18 जुलै 2022 पासून घरगुती उत्पादने आणि सेवांवर GST दर वाढविलेले आहे. ह्या वाढीमुळे सामान्य जनता अडचणीत येणार आहे. विरोधी पक्षाने सुद्धा हा मुद्दा धरून आंदोलन सुरु केले आहे. यात असंख्य गरीब जनतेला दिलासा मिळणे गरजेचे आहे. शेवटी सामान्य माणूस आणि शेतकरी जगला तरच देशाचे कल्याण आणि विकास होणार आहे.

संदर्भ -

- [1] Dey Amar Ranjan (2020), "GST: It's Impact on Common Man in India", Shanlax, International, Journal of Management, E-ISSN: 2581-9402.
- [2] Pagare Deepali Ashok, Borade Dileep, (2021) "A Study of Impact of Goods and Services Tax (GST) On Common Man Budget in Aurangabad District, Maharashtra", IJIRT Volume 8, Issue 3 August ISSN: 2349-6002
- [3] <https://www.gst.gov.in>
- [4] <https://gstcouncil.gov.in>
- [5] <https://www.lokmat.com>
- [6] <https://finance.yahoo.com/news>
- [7] <https://taxguru.in/goods-and-service-tax/impact-gst-common-man>
- [8] <https://blog.ipleaders.in/gst-beneficial-common-man>
- [9] <https://zeenews.india.com/economy>
- [10] <https://blog.saginfortech.com/gst-impact-on-common-man>.